

Pásztor Emil 1925–2004

Hosszú, súlyos betegség után elhunyt Pásztor Emil, az Eszterházy Károly Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének nyugalmazott főiskolai tanára, a hazai nyelvművelés és helyesírás jeles személyisége, aki több mint negyed századon át aktívan közreműködött az MTA Magyar Nyelvi Bizottságának munkájában. Nagy hatású tanáregyéniség volt, emellett az aprólékos filológiai kutatásnak a mestere, a tudós tanár igazi példája. Sok évtizedes oktatói tevékenységével generációkat vezetett be a nyelvtudomány rejtelseibe, generációkkal szeretett meg édes anyanyelvünket.

Mindig büszkén mesélte, hogy alig 14 éves volt, amikor a Magyarosan című folyóirat már közölte levelét (*Autóbusz = gyorskocsi*. 1939: 136). Érdeklődéssel olvasta a lap jutalom példányait, olyannyira, hogy csakhamar egy életre elkötelezte magát a nyelvészettel. A tanítóképző elvégzése után és a háború viharait követően beiratkozott a szegedi egyetem magyar–történelem szakára, ahol kiváló professzorok, Mészöly Gedeon és Klemm Antal tanítványának vallhatta magát. 1950-ben megszerezte középiskolai tanári oklevelét, de az egyetemen maradt mint gyakornok, majd tanársegéd. Ekkor készült első jelentősebb munkája, a *Magyar nyelvészeti jegyzetek öt száma*, majd pedig a *Finn nyelvtan és olvasmányok* c. egyetemi kiadvány. Elmondása szerint a tudományos munka mellett érdekelte a nevelés is; hogy személyes tapasztalatokat szerezzen, 1954-től tíz éven keresztül általános és középiskolában tanított. Eközben intenzíven folytatta tudományos tevékenységét, és 1961-ben a Szegedi Egyetemen megvédte doktori disszertációját.

1964-ben került az egri főiskola magyar nyelvészeti tanszékére, ahol nyugdíjazásáig, több mint negyedszázadon át tevékenykedett. Közel állt hozzá a történeti nyelvészet és a szépirodalom. Számos tanulmányban foglalkozott Arany János nyelvművészetével (pl. MNY. 1964: 68–80; NYr. 1982: 266–80; NYr. 1983: 428–33; stb.), de írt Csokonai, Kazinczy, Petőfi, Madách műveikhez kapcsolódó szómagyarázatokat, nyelvtani elemzéseket. Különös figyelmet szentelt az irodalmi szemelvények tankönyvi szövegűségének (pl. MNY. 1984: 333–8), illetőleg a különböző kiadások szövegváltozatainak (pl. a Toldiról NYr. 1980: 68–84). Rendszeresen foglalkozott módszertani kérdésekkel (Magyar Pedagógia 1971: 265–72; NYr. 1976: 444–53; NYr. 1978: 201–8; stb.). Nem lett hűtlen a történelemhez sem. Méltán keltett figyelmet a 15. aradi vértanúról, Kazinczy Lajosról készült könyve (Kossuth Könyvkiadó–Zrínyi Katonai Kiadó, 1979). 1986-ban megszerezte a nyelvtudomány kandidátusa fokozatot, disszertációjában Arany János Toldija szótári feldolgozásának tanulságait foglalta össze. Ehhez kapcsolódva külön kötetben megjelent a *Toldi-szótár* is (Tankönyvkiadó, 1986).

Szűkebb szakterülete a helyesírás volt. 1976-ban a Magyar Tudományos Akadémia Helyesírási (utóbb: Magyar Nyelvi) Bizottságának tagjai közé került. Részt vett az AkH. 11. kiadásának (1984; 1994) és a HKsz. (1988) előmunkálataiban és kidolgozásában. Kiváló meglátásai voltak, észrevette a legapróbb jelenségeket is; helyesírási témájú tanulmányai elmélyültek, szakszerűek, ismeretterjesztő írásai pedig igen szemléletesek, meggyőzőek. Magyarázatai a nagyközönség számára is érthetővé tették a bonyolultnak hitt helyesírási szabálypontokat, nyelvi, nyelvtani jelenségeket. Szabályzatunk szinte minden részterületével foglalkozott a betűrendtől kezdve a tulajdonneveken, a külön- és egybeírásán át a rövidítésekig, de az AkH. 11. kiadásától kezdve megkülönböztetett figyelmet szentelt az értelemtükröző írásmódnak. Többek között neki köszönhetjük azt is, hogy több évtizedes kitartó hadakozás után írógépeinken megjelent a hosszú *í, ú* és *ű* betű. Először 1965-ben, az egri kiejtési konferencián vetette föl a kérdést (*Helyes kiejtés, szép magyar beszéd*. Tankönyvkiadó, 1967, 172–3).

Talán az ő elszántsága is kellett ahhoz, hogy a számítógépek megjelenésekor már természetesnek tekintse minden szakember azt, hogy a magyar betűrendszer csak velük együtt teljes.

Már a hatvanas évek második felétől igen lelkesen szervezte az egri főiskola helyesírási házi versenyt. Fontosnak tartotta a továbblépést: 1987-ben egyik kezdeményezője, azóta pedig állandó részese volt a felsőoktatási intézmények országos helyesírási versenyének, amely néhány éve Nagy J. Béla nevét viseli. Lelkiismeretesen, nagy szakértelemmel és odaadással látta el megbízatásait mint a bírálóbizottság állandó tagja, többször elnöke. Emlékezetesek itt elhangzott előadásai, illetőleg tanulságos értékelő beszédei. Szigorú lektora volt a versenyhez kapcsolódó kiadványsorozatnak, amelyből eddig öt kötet jelent meg. A legutóbbi – *Helyesírásunk időszerű kérdései a 21. század küszöbén* – már nem kerülhetett kezébe. Szakmai tanácsait számos más kiadvány szerkesztésekor is hasznosíthatta az egri tanszék.

Termékeny szerző, publikációinak száma meghaladja a 850-et. Még felsorolni is sok azokat a lapokat, folyóiratokat, ahol mindezek megjelentek: Magyar Nyelvőr, Magyar Nyelv, Irodalomtörténet, Irodalomtörténeti Közlemények, Édes Anyanyelvünk, Magyartanítás, Élet és Tudomány, Élet és Irodalom, Kortárs, Jelenkor, Köznevelés, Felsőoktatási Szemle, Pedagógiai Szemle, Módszertani Közlemények, Néprajz és Nyelvtudomány, valamint országos és helyi napilapok, egyéb, nem szakmai folyóiratok. Írásai gyűjteményes kötetekbe is bekerültek (Anyanyelvi kaleidoszkóp, 1973; Nyelvünk világa 1978; Nyelvművelő kis tükör 1991; Ki szavatul a helyesírás biztonságáért? 1993; stb.). Már az eddigiekből is kitűnik, hogy munkássága korántsem szűkült le a nyelvészetre. Fontosnak tartotta a pedagógiát, a módszertant és a nevelést, az emberi lélek és az értelem megközelítését, megragadását és irányítását. Emellett közéleti érdeklődése is megnyilvánult: véleményét, javaslatát, ötleteit különféle kulturális, városrendezési témákkal kapcsolatban ugyancsak szívesen publikálta. – Tagja volt a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak, az Anyanyelvápolók Szövetségének és a Kazinczy Társaságnak. Évek óta foglalkoztatta egy nagyszabású terv: a magyar nyelv múzeumának létrehozása a Kazinczy-mauzóleum tözsomszédságában, Széphalmon. Hiszen annyi mindennek van külön emlékhelye, múzeuma, miért ne legyen a megbecsülésre, ápolásra érdemes anyanyelvünknek? (Nyr. 1995: 210.) Ennek megvalósítása az utókorra vár.

A hivatalos elismerésekből csak kevés jutott neki. Ehelyett saját munkájának eredményeivel kárpótolta magát. Örömet szereztek a tanítványok, és igazán boldog akkor volt, ha újabbnál újabb írásai nyomtatásban is megjelentek. Kifogyhatatlan ötleteinek, kiváló meglátásainak hála, ez a boldogság gyakorta megadatott számára. Ami pedig a szakmát illeti, az Anyanyelvápolók Szövetsége 1998-ban Lőrincze Lajos-díjjal ismerte el a nyelvművelés ügyéért kifejtett, több évtizedes alkotómunkáját. Az Eszterházy Károly Főiskola kuratóriuma 2002-ben neki ítélte az országos helyesírási versenyhez kapcsolódó Nagy J. Béla-emlékplakettet.

Jól érezte magát a kisebb közösségben, az egri főiskola tanszékén. Együtt örült kollégáival azok sikerein, és mindig volt elismerő szava a munkatársak egy-egy újabb tanulmányának megjelenésekor. De sohasem hallgatta el észrevételeit. Tapintatosan igyekezett rámutatni azokra a dolgokra, amelyeket másképpen értékelt. Ezekből a gyakori beszélgetésekből mi, fiatalabbak sokat tanulhattunk.

Tudtunk betegségéről, aggódva kísértük figyelemmel annak alakulását. A szellemi munkát még ekkor sem hagyta abba; egyik utolsó írása a Magyar Nyelvőr 2004. évi első számában helyesírási szabályzatunk újabb kiadásához szolgál néhány javaslattal (120).

Pásztor Emilt az egri minorita templom altemplomában helyezték örök nyugalomra. A temetésen e szavakkal búcsúztunk el tőle: „Bár nem lehetsz közöttünk, munkád gyümölcse megmarad, mert maradandót alkottál tanítványaid szívében, lelkében, és fennmaradnak az utókorunk könyveid, cikkeid, írásaid, hogy bármikor fellapozhassuk őket, és tanuljanak belőlük azok is, akik személyesen nem ismerhettek. Nem volt hiábavaló földi szolgálatod – ez adhat megnyugvást gyászunkban”.